

Russia's Mediating Diplomacy in the Iranian Nuclear Dossier (2002-2022)

Ardeshir Sanaei¹ and Hamed Shahbazi²

1. Associate Professor, Department of International Relations, Faculty of Political Science, Islamic Azad University, Central Tehran Branch, Tehran, Iran
Email: Ard.Sanaei@iauctb.ac.ir (Corresponding Author)
2. A Ph.D. Candidate in International Relations, Faculty of Political Sciences, Islamic Azad University, Central Tehran Branch, Tehran

Article Info.

ABSTRACT

Article Type:
Research Paper

Article History:

Received:
3 August 2024

Revised:
9 February 2025

Approved:
31 May 2025

Published Online:
2 August 2025

Key Words:

International
Politics,
Security Council,
Power
Brokerage,
JCPOA,
Iran's Nuclear
Dossier,
Russia.

One of the key challenges in international politics in the new millennium has been the evolving relations between Iran and the West. Iran's pursuit of nuclear capabilities and Russia's involvement in this context have consistently been under Western scrutiny. Neither the West nor Russia supports Iran acquiring military-grade nuclear technology, despite Tehran's repeated denials. As a permanent member of the UN Security Council and participant in the Joint Comprehensive Plan of Action (JCPOA), Russia has emerged as a prominent and influential candidate for mediating the Iranian nuclear case. This study explores Russia's diplomatic approach toward Iran's nuclear activities from 2002 to 2022 (spanning the onset of the crisis to the Ukraine war), aiming to analyze the "Russian model" of brokerage and Moscow's shifting strategies throughout the nuclear standoff. Through an analytical framework and qualitative methodology, using the conceptual perspective of mediation theory, this research argues that Russia, as a key mediator, has used its veto power in the Security Council and balanced its relations with Tehran to protect its national interests and oppose Iran's development of military nuclear technology.

Cite this article: Ardeshir A. and H. Shahbazi (2025), "Russia's Mediating Diplomacy in the Iranian Nuclear Dossier (2002-2022)", **Central Eurasia Studies**, Vol. 18, No. 1, pp. 191-216.

<http://doi.org/10.22059/JCEP.2025.380343.450245>

© The Author(s).

Publisher: University of Tehran

Introduction: One of the major challenges in international politics in the new millennium has been the evolving relationship between Iran and the West, particularly regarding Iran's pursuit of nuclear capabilities. Russia's role in this context has been closely monitored by Western powers. As a permanent member of the United Nations Security Council and a participant in the Joint Comprehensive Plan of Action (JCPOA), the Russian Federation has emerged as a key player in power mediation in the Iranian nuclear issue. Since the beginning of the Iranian nuclear crisis in 2002, Russia's role as a mediator has been pivotal and unpredictable. Moscow has alternately supported Iran, backed Western actions against it, particularly at the United Nations, or adopted a neutral stance depending on circumstances. This study examines Russia's diplomatic maneuvers on Iran's nuclear issue from 2002 to 2022, covering the initial crisis and the geopolitical shifts resulting from the Ukraine war.

Research question: How can one explain the Russian mediation model and its fluctuating positions in mediation strategies during the nuclear crisis, especially in terms of geopolitical interests, power dynamics and its implications for international relations?

Research hypothesis: Mediation, often seen as a solution, serves as a strategic tool for a "great power" like Russia to exert influence and act as an "unpredictable mediator" rather than resolving disputes.

Methodology and theoretical framework: The present study evaluates the hypothesis with an analytical approach and using qualitative methods, based on the theory of conditional realism. Conditional realism emphasizes the inherent nature of international conflicts and believes that the underlying causes of such disputes are often resistant to direct resolution. In this context, neo-realism believes that mediation is the most practical and predictable mechanism for managing international conflicts. Applying this theoretical perspective, this research aims to examine the complexities of international mediation and its effectiveness in addressing ongoing geopolitical tensions. Furthermore, this study will analyze case studies to demonstrate the practical implications of mediation strategies, evaluate their outcomes, and the factors influencing successful conflict resolution. This comprehensive review will enhance our understanding of the dynamics in international relations and the vital

role of mediation in fostering stability and cooperation among conflicting parties.

Results and discussion: The findings of this research indicate that mediation, as a form of power brokering, is the most effective framework for analyzing Russia's role as an "unpredictable broker" in the Iranian nuclear case. Russia's mediation efforts began between 2002 and 2005, after the revelation about Iran's nuclear facilities. This intervention prompted Tehran to adopt policies more in line with the West and not to sever its relations with the West. During periods of high tensions, Russia used its veto power in the UN Security Council to block sanctions against Iran. From 2006 to 2010, Russian mediation exhibited characteristics of "unpredictable mediation" as its loyalties fluctuated. In 2006, Russia supported the West in passing Resolution 1737 while simultaneously opposing some aspects of the resolution. In 2009, Russia worked with the P5+1 group to find a comprehensive solution. However, when Iran showed reluctance and distrust towards Moscow, Russia supported tougher sanctions and supported resolution 2010. Russia's unpredictable diplomatic maneuvers were primarily aimed at protecting its national interests. Between 2011 and 2014, Moscow expressed a desire to improve relations with Iran, acknowledging that continued sanctions would be ineffective. Russian Foreign Minister Sergey Lavrov proposed a step-by-step cooperation plan between the International Atomic Energy Agency and Iran. However, the European Union's decision to impose further sanctions in 2012, coupled with Tehran's cooperative stance, forced the P5+1 to begin new negotiations. Moscow used these talks to address its concerns with the West, particularly about the U.S. anti-missile defense system in Eastern Europe. During this period, Russia maintained its role as an unpredictable mediator, oscillating between supporting the West and Iran to demonstrate its balancing influence and secure its national interests. After the election of Hassan Rouhani as Iran's President in 2013, Russia continued its mediating efforts, particularly in response to the U.S. withdrawal from the JCPOA in 2018, which intensified pressure on Iran through the reimposition of sanctions. Moscow's response included criticism of the U.S. position and alignment with Iran's. With the arrival of President Biden's administration, Russia welcomed the White House's interest in

reviving the nuclear deal and increasingly highlighted its strategic role in the ongoing negotiations.

Conclusion: With the outbreak of the conflict in Ukraine in February 2022, Russia, which had previously demonstrated significant willingness to participate in negotiations aimed at reviving the Joint Comprehensive Plan of Action (JCPOA), strategically leveraged its strong ties with Iran. Russia has sought to strengthen its geopolitical position by using the Iranian nuclear issue as a trump card in its confrontation with the West. Historically, since the beginning of the Iranian nuclear crisis, Russia has consistently opposed the prospect of Iran acquiring weapons-grade nuclear technology, highlighting its dual role in supporting and regulating Iran's nuclear capabilities. As a result, Russia has emerged as a pivotal actor in the power dynamics surrounding this issue and has positioned itself as a key mediator in the negotiations. As a major global power, Russia, has sought to exert its influence on interactions between Iran and Western countries, aiming to preserve its national interests while navigating a complex and often unpredictable landscape. The "Russian model of brokering" in the context of the Iranian nuclear case is an example of the concept that mediation, while a valuable tool in international diplomacy, is not without its limitations and challenges. This situation highlights the complex interplay of national interests, regional power dynamics and the inherent complexities of diplomatic negotiations, ultimately reinforcing the understanding that effective mediation requires not only willingness but also a precise understanding of the geopolitical context.

Key Words: International Politics, Security Council, Power Brokerage, JCPOA, Iran's Nuclear Dossier, Russia.

دیپلماسی واسطه‌گرایانه روسیه در پرونده هسته‌ای ایران (۲۰۰۲ تا ۲۰۲۲)

اردشیر سنایی^۱ و حامد شهبازی^۲

۱. دانشیار گروه روابط بین‌الملل، دانشکده علوم سیاسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی، تهران، ایران
 نویسنده مسئول: Ard.Sanaei@iauctb.ac.ir

۲. دانشجوی دکتری روابط بین‌الملل، دانشکده علوم سیاسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی، تهران، ایران

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: علمی پژوهشی	یکی از چالش‌های مهم سیاست بین‌الملل در هزاره جدید، تحول‌های روابط ایران و غرب بوده است. تلاش‌های ایران برای دستیابی به توانایی هسته‌ای و نقشی که روسیه در این رابطه داشته، همواره زیر ذره‌بین غرب بوده است. نه غرب و نه روسیه خواستار دستیابی ایران به توانایی هسته‌ای نظامی نیستند. با این‌که بارها تهران این موضوع را رد کرده است، همواره کشورهای غربی در این مورد ابراز نگرانی کرده‌اند. روسیه به‌عنوان عضو دائم شورای امنیت که در توسعه فناوری هسته‌ای ایران نقش داشته، به نامزد کاملی برای داشتن نقش واسطه‌بانفوذ در پرونده هسته‌ای ایران تبدیل شده است. در این نوشتار دیپلماسی روسیه در برابر فعالیت‌های هسته‌ای ایران در سال‌های ۲۰۰۲ تا ۲۰۲۲ (آغاز بحران تا جنگ اوکراین) را بررسی می‌کنیم و به دنبال پاسخ این پرسش هستیم که «مدل روسی» واسطه‌گری و جهت‌گیری‌های نوسانی روسیه در راهبردهای واسطه‌گرایانه‌اش در طول بحران هسته‌ای چگونه تحلیل می‌شود؟ در این پژوهش با استفاده از رویکرد تحلیلی و در قالب روش کیفی و بهره‌گیری از مفهوم‌شناسی میانجی‌گری، استدلال می‌کنیم روسیه به‌عنوان واسطه‌گر اصلی در بحران هسته‌ای ایران، با استفاده از قدرت و توی خود در شورای امنیت و حفظ توازن در روابط با تهران، از مذاکرات هسته‌ای به‌عنوان ابزاری برای حفاظت از منافع ملی و مخالفت با دستیابی ایران به فناوری هسته‌ای نظامی بهره‌برداری کرده است.
واژگان اصلی: سیاست بین‌الملل، شورای امنیت، واسطه‌گری، برجام، پرونده هسته‌ای ایران، روسیه.	

استناد به این مقاله: سنایی، اردشیر و حامد شهبازی (۱۴۰۴)، «دیپلماسی واسطه‌گرایانه روسیه در پرونده هسته‌ای ایران (۲۰۰۲ تا ۲۰۲۲)»، مطالعات اوراسیای مرکزی، دوره ۱۸، شماره ۱، صص. ۱۹۱-۲۱۶
<http://doi.org/10.22059/JCEP.2025.380343.450245>

©The Author(s).

ناشر: دانشگاه تهران

مقدمه

منحنی روابط ایران و روسیه با وجود اینکه برخی منافع و هدف‌های سیاست خارجی ایران را برآورده کرده است، در مجموع در مسیر اولویت‌ها و الزام‌های روسیه حرکت کرده است. با مطرح‌شدن بحران هسته‌ای ایران در سطح بین‌المللی در سال ۲۰۰۲، نقش روسیه به‌عنوان قدرت واسطه انکارناپذیر شده است. با این حال، روسیه در راهبردهای خود روشی ویژه‌ای را دنبال می‌کند که به‌خوبی می‌داند چگونه منافع خود را تأمین کند. «مدل روسی واسطه‌گری» ویژگی‌های منحصربه‌فردی دارد و برای درک تصمیم‌های سیاست خارجی روسیه، باید آن‌ها را از دیدگاه «قواعد منطقی» خاص این کشور و درک روسیه از اصول ژئوپلیتیک بررسی کرد. نقش سودمحور و نوسانی روسیه در پرونده هسته‌ای ایران، قطعنامه‌های شورای امنیت، مذاکرات برجام در سال ۲۰۱۵ و بهره‌گیری از مذاکرات احیای برجام در تأمین منافع خود پس از آغاز جنگ اوکراین، از مؤلفه‌های ویژه سیاست خارجی این کشور پرده‌بر می‌دارد. اگرچه روسیه نقش مؤثری در تلاش‌های بین‌المللی گذشته برای محدودکردن برنامه هسته‌ای ایران داشت، اتکای آن به همکاری‌های ایران به‌ویژه در حوزه نظامی و وجود پیوندهای ضدغربی با ایران، تمایل مسکو برای کاربست هنجارهای جهانی منع گسترش هسته‌ای را تا زمانی که منافع روسیه تأمین شود، کاهش خواهد داد (Stroul, 2024: 05). از این رو، بسیاری از تحلیلگران معتقدند همکاری ایران و روسیه بر مبنای فرصت‌ها و منافع کوتاه‌مدت تنظیم شده است (حمیدی و مزدخواه، ۱۴۰۳: ۱۵۶-۱۲۵). روسیه با وجود برخورد مثبت با توافق هسته‌ای، پس از حمله به اوکراین در فوریه ۲۰۲۲ مذاکرات احیای برجام را مختل کرد. این پرسش مطرح است که «مدل روسی» واسطه‌گری و جهت‌گیری‌های نوسانی روسیه در طول بحران هسته‌ای چگونه تحلیل می‌شود؟

پیشینه پژوهش

مروری بر ادبیات موجود در مورد روابط ایران و روسیه با تأکید بر پرونده هسته‌ای ایران نشان می‌دهد این روابط از دیدگاه سیاسی، اقتصادی، امنیتی و نظامی تحلیل شده که به برخی از مهم‌ترین آن‌ها اشاره می‌کنیم. اکبرزاده (۲۰۲۴) در مقاله «ایران و توافق هسته‌ای: چه در پیش است؟» می‌نویسد تقویت روابط تهران و مسکو و پیوستن ایران به سازمان همکاری‌های شانگهای و بریکس، شتاب ایران برای احیای برجام را کاهش داده است. شکوهی و قاسمی (۱۴۰۳) در مقاله «تأثیر جنگ اوکراین بر روابط ایران و روسیه، دیدگاه نخبگان ایرانی» می‌نویسند تمایل‌نداشتن روس‌ها در به‌نتیجه‌رسیدن مذاکرات زنده‌کردن برجام، نمونه بارز تلاش مسکو برای حفظ ایران در جبهه خود و جلوگیری از بهبود روابط آن با غرب است. مرادی، کریمی فرد و روحی‌دهبه

(۱۴۰۲) در مقاله «تأثیر جایگاه روسیه در ساختار قدرت جهانی بر مسئله هسته‌ای ایران در سال‌های ۲۰۰۳ تا ۲۰۲۳» با اشاره به ارتقای جایگاه ایران در آیین اوراسیاگرایی ولادیمیر پوتین، نتیجه این موضوع را افزایش حمایت‌ها و همکاری‌های هسته‌ای روسیه با ایران دانسته‌اند.

فیلیپس^۱ و بروک^۲ (۲۰۲۳) در مقاله «تضعیف تلاش‌های مشترک روسیه و ایران برای تهدید منافع روسیه» می‌نویسند دولت بایدن به دنبال توافق هسته‌ای ضعیف دیگری با ایران و مجازات روسیه به دلیل جنگ اوکراین بوده است، اما نزدیکی فزاینده میان ایران و روسیه، دستیابی به این هدف‌ها را دشوار می‌کند. کولایی و زنگنه (۱۴۰۲) در مقاله «تأثیر جنگ اوکراین بر روابط ایران و روسیه» می‌نویسند تهران جنگ اوکراین را عاملی برای توسعه روابط با مسکو یافته است. آنان تأکید می‌کنند پیش از این جنگ، روند مذاکرات هسته‌ای برای زنده‌کردن برجام مثبت به نظر می‌رسید. گراجوسکی^۳ و گرانمایه (۲۰۲۳) در مقاله «تنها با هم: چگونه جنگ اوکراین روابط ایران و روسیه را شکل می‌دهد»، می‌نویسند روسیه در مارس ۲۰۲۲ در هنگامه امیدواری غربی‌ها به احیای برجام، با درخواست تضمین کتبی که تحریم‌های مرتبط با درگیری اوکراین، روابط تجاری‌اش با ایران را مخدوش نکند، مذاکرات را از ریل خارج کرد. گلونت^۴ (۲۰۲۳) در مقاله «سیاست خارجی ایران و فعالیت‌های سرویس‌های ویژه ایران در هنگامه جنگ اوکراین» تأکید می‌کند با وجود تلاش ایران برای احیای برجام، لغو تحریم‌ها علیه ایران در جریان درگیری اوکراین، در چارچوب منافع روسیه نیست، زیرا می‌ترسد روابطش با ایران آسیب ببیند. رسولی ثانی‌آبادی و ابراهیمی (۱۳۹۹) در مقاله «چگونگی بازنمایی دیگری در اسناد امنیت ملی روسیه با تأکید بر ایران در سال‌های ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۸» ایران را همکار مهم روسیه می‌داند که حل مسالمت‌آمیز پرونده هسته‌ای در اولویت مفاهیم سیاست خارجی آن قرار دارد.

فولادی، یوسفی جویباری و جمشیدی راد (۱۳۹۸) در مقاله «سیاست خارجی روسیه در قبال جمهوری اسلامی ایران (۲۰۱۲ تا ۲۰۱۸)» به نقش روسیه در امضای برجام و تقویت روابط دو طرف ناشی از این توافق اشاره می‌کنند. ثرم^۵ (۲۰۲۲) در مقاله «مشارکت روسیه و ایران در جهان چندقطبی» با اشاره به تحقق نیافتن نتایج مورد انتظار ایران از برجام می‌نویسد، ایران در رویکردی جدید به دنبال تقویت روابطش در سطح منطقه‌ای به‌ویژه با روسیه است. کولایی و زرگری (۱۳۹۷)

1. Phillips

2. Brooke

3. Grajewski

4. Glonti

5. Therme

در مقاله «عوامل مؤثر در رویکرد روسیه به برنامه هسته‌ای ایران؛ از نیروگاه بوشهر تا برجام»، رویکرد مسکو را در قالب کلان سیاست خارجی آن و در رابطه با نقش‌های جهانی، منطقه‌ای و هسته‌ای سیاست خارجی روسیه و متأثر از گفتمان‌های هویتی این کشور ارزیابی می‌کنند. بررسی برخی از مهم‌ترین ادبیات موجود در مورد نقش روسیه در پرونده هسته‌ای ایران نشان می‌دهد با وجود تلاش‌های انجام‌شده، این پژوهش‌ها به درون‌مایه، آثار و پیامدهای مدل روسی واسطه‌گری در پرونده هسته‌ای ایران با ارائه شواهد، مستندها، تبیین راهبردها و الگوهای موجود میانجی‌گری در سیاست بین‌الملل نپرداخته‌اند. مهم‌ترین تفاوت و نیز نوآوری این نوشتار، بررسی رفتار روسیه در پرونده هسته‌ای ایران از آغاز بحران هسته‌ای تا جنگ اوکراین با بهره‌گیری از راهبردها و روش‌های واسطه‌گری و میانجی‌گری با ارائه نمونه‌های عینی است.

چارچوب مفهومی میانجی‌گری در سیاست بین‌الملل

«چارلز گلاسر^۱» در نظریه «واقع‌گرایی مشروط^۲» بر اهمیت تحلیل شرایط خاص و متغیرهای مؤثر بر رفتار کشورها در درک پدیده‌های بین‌المللی تأکید می‌کند. این نظریه به درک چگونگی تصمیم‌گیری کشورها در رویارویی با بحران‌ها و تنش‌ها کمک می‌کند. میانجی‌گری به‌عنوان ابزاری دیپلماتیک برای کاهش تنش‌ها و حل درگیری‌ها، در تأثیر عواملی مانند شرایط امنیتی، منافع ملی، توازن قدرت و همکاری‌های میان‌کشوری قرار دارد که می‌تواند بر اثربخشی آن تأثیر بگذارد (Glaser, 1995: 50-90). بحران بین‌المللی جوهره سیاست بین‌الملل را تشکیل می‌دهد و متغیرهای زیادی در سطح‌های ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی و بازیگران زیادی از رهبران دولت‌ها گرفته تا سازمان‌های بین‌المللی و گروه‌های غیردولتی در شکل‌گیری، گسترش و مدیریت بحران دخالت دارند (دهقانی فیروزآبادی و امین‌آبادی، ۱۳۹۹: ۱۸). میانجی‌گری روندی غیررسمی است که در آن طرف‌های درگیر، مشکلات میان خود را با کمک طرف سوم (میانجی) بی‌طرف حل‌وفصل می‌کنند. اما منافع در حال تغییر، چرخش، هم‌پوش و متناقض می‌تواند به بی‌طرفی آسیب بزند و میانجی را به جانب‌داری از موضع یک طرف وادارد و گه‌گاه از موضع خود برای تسلط بر موضوع به جای حل‌وفصل آن استفاده کند. این دو موضوع را در مواضع روسیه در واکنش‌هایش به پرونده هسته‌ای ایران می‌بینیم.

1. Charles Glaser
2. Contingent Realism

۱. راهبردهای میانجی‌گران

کرسل^۱ و پریوت^۲ به راهبردهای میانجی‌گری منعطف^۳، متنی^۴ و ذاتی^۵ تأکید می‌کنند. مداخله‌های منعطف به تلاش‌های میانجی‌گران برای تنظیم خود با شرایط درگیری اشاره می‌کند. مداخله‌های متنی به تلاش‌های میانجی‌گران برای تغییر شرط‌های مطرح‌شده میان دوطرف درگیر اشاره می‌کند. مداخله‌های ذاتی، روش‌های اشتراک‌ها، ارائه توافقات راضی‌کننده، نمایش جنبه‌های مثبت و منفی راه حل احتمالی و توضیح بعد عملی توافق فنی را شامل می‌شود (Kressel and Pruitt, 1985: 188-192). در طبقه‌بندی زارتمن^۶ و تووال^۷، میانجی نقش رابط^۸ را دارد؛ هنگامی که طرف‌ها درگیر مسئله‌ای می‌شوند به‌عنوان «خط تلفن»^۹ نقش بازی می‌کند. نقش دیگر میانجی، تنظیم‌کننده^{۱۰} قواعدی است که به موجب آن میانجی‌گران دستیابی به راه‌حلی را زمینه‌سازی می‌کنند که با توجه به درکی که از درگیری دارند، برای دو طرف رضایت‌بخش باشد. سوم، میانجی‌گر به‌عنوان «کنترل‌گر»^{۱۱} است تا از منافع خود حتی به روشی حفاظت کند که طرف‌ها، درگیر بن‌بستی متقابل شوند. میانجی برداشتی ایجاد می‌کند که هیچ راهی برای خروج از این بن‌بست بدون کمک آن وجود ندارد (Zartman and Touval, 1985: 38-39).

ماریک کلیبوئر^{۱۲} این چهار پیش‌نظریه^{۱۳} میانجی‌گری بین‌المللی را ارائه می‌دهد: میانجی‌گری به‌عنوان «واسطه بانفوذ»^{۱۴}، میانجی‌گری به‌عنوان «حل‌کننده مشکل سیاسی»^{۱۵}، میانجی‌گری به‌عنوان «ایجادکننده دوباره روابط اجتماعی»^{۱۶} و «میانجی‌گری به‌عنوان تسلط»^{۱۷}. شایان توجه است که معادل «واسطه بانفوذ» برای عبارتی انگلیسی در نظر گرفته شده است که در معنا به فرد، سازمان و دولتی گفته می‌شود که به‌عمد بر توزیع قدرت سیاسی و اقتصادی با

-
1. Kressel
 2. Pruitt
 3. Reflexive
 4. Contextual
 5. Substantive
 6. Zartman
 7. Touval
 8. Communicator
 9. Telephone Wire
 10. Formulator
 11. Manipulator
 12. Marieke Kleiboer
 13. Prototheories
 14. Influential Mediator
 15. Political Problem Solving
 16. Re-establishing Social Relationships
 17. Domination

به کارگرفتن نفوذ یا روش‌های زیرکانه اقدام می‌کند. به منظور ضرورت‌های پژوهشی، این معادل به کار گرفته شده است. کلیبوتر در کتاب «واقعیت‌های چندگانه میانجی‌گری بین‌المللی» (۱۹۹۸) مهم‌ترین مؤلفه‌های میانجی‌گری به عنوان واسطه بانفوذ را ارائه کرده است:

الف) درگیری بین‌المللی جزو جدایی‌ناپذیر نظام بین‌المللی آنارشیک است و زمانی مشکل‌ساز می‌شود که به رویارویی میان قدرت‌های بزرگ جهانی منجر شود. این درگیری‌ها باید حل و فصل شوند، زیرا بقای کلیت نظام بین‌المللی را تهدید می‌کنند؛ ب) پیش‌بینی‌پذیرترین شکل مدیریت درگیری، میانجی‌گری از راه حل و فصل موضوع است. میانجی‌گری دربرگیرنده زنده کردن نوعی موازنه قدرت است (Kleiboer, 1998: 360-389)؛ پ) قدرت‌های بزرگ (یا دیگر بازیگران متأثر از درگیری و نگران که با حمایت قدرت‌های بزرگ قرار دارند) به احتمال زیاد، نامزدهای پذیرش نقش میانجی‌گری هستند. آن‌ها می‌خواهند در درگیری دخالت کنند تا منافع ملی خود را به پیش ببرند یا به عنوان پاسداران ثبات نظام بین‌المللی عمل کنند. میانجی‌گری به عنوان «واسطه بانفوذ» شایسته‌ترین رویکرد برای تحلیل روسیه به عنوان «بازیگر پیش‌بینی‌ناپذیر» در بحران هسته‌ای ایران است.

۲. سال‌های ۲۰۰۲ تا ۲۰۰۵: مطرح‌شدن درگیری هسته‌ای ایران و میانجی‌گری روسیه

تنش‌ها در مورد برنامه هسته‌ای ایران از سال ۲۰۰۲ آغاز شد. آمریکا به سرعت ایران را به تلاش برای دستیابی به توانایی هسته‌ای تسلیحاتی متهم کرد و خواستار ورود سازمان بین‌المللی انرژی اتمی به موضوع شد. روسیه نخست، به دلیل جهت‌گیری‌های پیشین وزارت انرژی این کشور، وجود این تأسیسات را نادیده گرفت. اما موضع مسکو در مارس ۲۰۰۳ پس از بازدید نمایندگان از تأسیسات نظنز و اراک تغییر کرد. آن‌ها گفتند فقط از وجود نیروگاه بوشهر خبر داشتند. این تغییر موضع، فشارهای دیپلماتیک فزاینده مسکو را متوقف نکرد و ایگور ایوانوف، وزیر خارجه روسیه را واداشت در مه ۲۰۰۳ به اهمیت نظارت سازمان بر همه برنامه‌های هسته‌ای ایران تأکید کند (Rodkiewicz, 2019: 1-5). روسیه نمی‌خواست به دلیل حمایت از ایران در خطرهای بین‌المللی این موضوع سهم شود. روسیه نقش میانجی میان تهران و غرب را در پیش گرفت. رویکرد سازنده روسیه، سبب نرمش ایران شد و تهران در اکتبر ۲۰۰۳ سازمان را از فعالیت‌های غنی‌سازی آگاه و در سپتامبر ۲۰۰۳ با تشویق روسیه، پروتکل الحاقی را امضا کرد. البته مجلس شورای اسلامی به طور رسمی آن را تصویب نکرد.

میانجی‌گری روسیه سبب شد، تهران سیاست‌های همکاری با غرب را در پیش گیرد. رویکرد

ایران با دسته‌بندی کلیوئر در مورد میانجی‌گری به‌عنوان واسطهٔ بانفوذ هم‌خوانی دارد که اگر طرف‌های درگیر یا حتی یکی از آن‌ها خواستار نقض روابط با میانجی از راه بی‌توجهی به مشوق‌ها نباشد، برای پذیرش پیشنهادهای میانجی تمایل دارند. میانجی‌گری روسیه هم غرب و هم ایران را در مدار مذاکرات نگه داشت. تهران در سال ۲۰۰۴ تعلیق غنی‌سازی اورانیوم را اعلام کرد. به سازمان گزاری داد که راضی‌کننده نبود که سبب آزردهی تهران شد، اما روسیه میانجیگری کرد و برای رفع تنش در فوریهٔ ۲۰۰۵ پیشنهادی برای رفع موانع توسعهٔ نیروگاه بوشهر و ارسال میله‌های سوخت ارائه داد که با ابراز نگرانی شدید آمریکا و اسرائیل همراه شد (Ravid, 2022: 14). انتخاب محمود احمدی‌نژاد در اوت ۲۰۰۵ به‌عنوان رئیس‌جمهور ایران به این نگرانی‌ها افزود. دولت جدید اعلام کرد «کار تبدیل اورانیوم به گاز را آغاز کرده است که پس از این تصمیم، شورای حکام سازمان بین‌المللی انرژی هسته‌ای بر کاربست تحریم‌ها علیه ایران تأکید کرد. نگرانی‌های فزایندهٔ غرب، حمایت روسیه از تحریم‌ها را جلب نکرد. برعکس روسیه بیشتر به همراه چین، برای جلوگیری از طرح‌های تحریمی شورای امنیت اقدام کرد. میانجی‌گری روسیه حمایت کامل از ایران نبود، اما به تنش‌زدایی کمک کرد. مسکو اواخر سال ۲۰۰۵ پیشنهاد ایجاد کنسرسیومی برای غنی‌سازی اورانیوم را به تهران داد که آن را رد کرد. دیدگاه‌های آشتی‌ناپذیر ایران، مسکو را به تشدید رویکرد آن وادار کرد. در سال‌های ۲۰۰۲ تا ۲۰۰۵ روسیه نه‌تنها برای کاهش تنش‌ها اقدام کرد، بلکه دوطرف به‌ویژه غرب را با خود همراه کرد.

۳. سال‌های ۲۰۰۶ تا ۲۰۱۰: مشارکت روسیه در قطعنامه‌های شورای امنیت

بحران میان سازمان و تهران در آغاز سال ۲۰۰۶، ضربه‌ای به حمایت روسیه از ایران بود. سازمان در فوریه به اقدام‌های تنبیهی علیه ایران رأی داد. تهران اعلام کرد مقررات ان‌پی‌تی را می‌پذیرد، اما به همکاری خود با سازمان پایان می‌دهد و غنی‌سازی اورانیوم را تشدید می‌کند. روسیه و چین این بار از ایران حمایت نکردند و تصمیم گرفتند این موضوع در چارچوب سازمان حل و فصل شود. روسیه با دادن پیشنهادی که از غنی‌سازی اورانیوم در سطح‌های پایین اطمینان پیدا خواهد کرد، برای کاهش بحران تلاش کرد، ولی از سوی آمریکا رد شد. واشینگتن و مسکو در مارس ۲۰۰۶ به سیاست مشترکی رسیدند و از اقدام‌های احتیاطی شورای امنیت سازمان ملل علیه ایران حمایت کردند. با توجه به تحلیل کلیوئر، واسطهٔ بانفوذ باید این برداشت را ایجاد کند که برای راضی‌کردن طرف دیگر در برابر راه‌حل، به حد کافی تأثیرگذار است. با حمایت روسیه در ژوئیه قطعنامهٔ ۱۶۹۸ تصویب شد که ایران را به تعلیق

همهٔ فعالیت‌های غنی‌سازی و فرآوری اورانیوم تا اوت ۲۰۰۶ دعوت کرد، نپذیرفتن ایران تحریم‌ها را برایش به همراه داشت (Harvey and Sabatini, 2010, Nuclear Threat Initiative).

تهران درخواست سازمان ملل را جدی نگرفت. شورای امنیت، قطعنامهٔ ۱۷۳۷ را تصویب کرد که مجوز نخستین دور کاربست تحریم‌های بین‌المللی را در دسامبر ۲۰۰۶ صادر کرد. قطعنامه علاوه بر تحریم‌ها، برای ایرانی‌های شرکت‌کننده در برنامهٔ هسته‌ای و موشکی، محدودیت‌های پروازی به‌کار گرفت که با مخالفت روسیه همراه شد. هدف آن، ترغیب ایران برای مذاکره با جامعهٔ بین‌الملل به‌جای مجازات‌های صرف بود. با این حال ایران و غرب پیام مورد نظر مسکو را دریافت نکردند. برای ایران، موضع روسیه با موضع غرب تفاوتی نداشت، زیرا از خود خویش‌ننداری و تداوم حمایت نشان نداده بود. برای غرب، روسیه تقریباً به‌عنوان متحدی علیه آن برآورد می‌شد. در تحلیل زارتمن و تووال، هنگامی که یکی از طرف‌های درگیر از اوضاع احساس رضایت نکند، میانجی را به‌عنوان پشتیبان طرف دیگر متهم می‌کند. نارضایتی ایران نه دیدگاه روسیه را تغییر داد نه سازمان ملل را از اقدام‌های دیگر بازداشت.

روسیه در اکتبر ۲۰۰۷ به نقش واسطهٔ بانفوذ بازگشت. پوتین در دیداری از تهران نگرانی‌هایش در مورد آزمایش‌های موشکی و فعالیت‌های هسته‌ای ایران را ابراز و به ایران توصیه کرد با جامعهٔ بین‌المللی به توافق دست یابد. سخنان پوتین دو هدف روسیه را روشن کرد: نخست، جلوگیری از انزوای ایران که سبب تندترشدن تهران می‌شد و به‌طور غیرمستقیم روسیه را برای استفاده از برنامهٔ هسته‌ای ایران برای چانه‌زنی محدود می‌کرد. دوم، روسیه را در موقعیتی قرار می‌داد که بر برنامهٔ هسته‌ای ایران و سیاست خارجی آن به‌ویژه در ارتباط با نگرانی‌های تهران در برابر آمریکا و اسرائیل کنترل داشته باشد. تحول‌های اواخر سال ۲۰۰۷ روسیه را از رسیدن به هدف‌هایش باز داشت. گزارش ارزیابی اطلاعات ملی آمریکا^۱ تأکید کرد ایران هیچ‌گونه سلاح هسته‌ای در اختیار ندارد. این گزارش سرآغازی برای دستیابی راه‌حلی میان سازمان و ایران تعبیر شد.

سازمان بین‌المللی انرژی هسته‌ای در فوریهٔ ۲۰۰۸ گزارش داد مسائل حل‌نشده بسیاری در مورد برنامهٔ هسته‌ای ایران جز روند غنی‌سازی اورانیوم باقی نمانده است که نشان می‌داد نگرانی‌های سازمان با نگرانی‌های غرب هم‌پوشانی ندارد. در چهار ماه آخر سال ۲۰۰۸ زمینه برای نقش داشتن روسیه به‌عنوان واسطهٔ بانفوذ بار دیگر فراهم شد، زیرا گزارش سپتامبر سازمان نشان داد «ایران فعالیت‌های مربوط با غنی‌سازی‌اش را تعلیق نکرده است». شورای

امنیت در سپتامبر، قطعنامه ۱۸۳۵ را تصویب کرد که تحریم‌های جدیدی را به کار نگرفت، بلکه بر پیشنهاد حقوقی برای تعلیق غنی‌سازی تأکید دوباره داشت. روسیه پیش‌قدم شد و دیمتری مدودیف، رئیس‌جمهور روسیه با تشدید فشار واشینگتن علیه ایران مخالفت کرد. بار دیگر میانجیگری روسیه نه به‌طور کامل در حمایت از ایران و نه در حمایت از غرب تعبیر شد. مسکو تلاش نکرد برای راضی‌کردن یک طرف، طرف دیگر را ناراضی کند. مسکو به قطعنامه ۱۸۳۵ رأی مثبت داد، اما در همان حال برای بهبود شرط‌های دشوار آن تلاش کرد.

انتخاب اوباما به‌عنوان رئیس‌جمهور آمریکا، آغازگر دور جدید مذاکرات هسته‌ای شد. دولت اوباما در آوریل ۲۰۰۹ پیشنهادی به ایران داد و عناصر معینی از دیدگاه‌های مورد نظر آمریکا، چین، روسیه، انگلیس، فرانسه و آلمان (گروه ۵+۱) در آن گنجانده شد. تهران برای بحث در مورد بسته پیشنهادی با این پیش‌شرط که حقوق هسته‌ای قابل مذاکره نیست، اعلام آمادگی کرد. دو طرف نخستین دیدار خود را اول اکتبر ۲۰۰۹ در ژنو برگزار کردند (Jaffer, 2019: 77). تصمیم گرفته شد جزئیات این موضوع در ۱۹ و ۲۰ اکتبر میان آمریکا، فرانسه و ایران در وین بحث شود. نشست ژنو به‌دنبال دستیابی به نقشه راه مذاکرات بود. این طرح، انتقال ذخیره اورانیوم با غنای پایین به روسیه را پیش‌بینی کرده بود که غنی‌سازی بیشتر در آنجا انجام شود. در این مرحله، ۲۰ درصد سطح اورانیوم غنی‌شده به فرانسه ارسال می‌شد تا پردازش نهایی در مورد آن صورت گیرد؛ سپس به‌عنوان سوخت هسته‌ای به ایران بازگردانده شود. تهران در مورد این طرح تردید داشت، زیرا تمایل داشت مقدار قابل توجهی از اورانیوم را در داخل حفظ کند. از نگاه ایران، مسکو نیز «واسطه بانفوذ پیش‌بینی‌ناپذیر» بود که نباید به‌دلیل بازگشت سوخت در موعد مقرر به آن به‌طور کامل اعتماد کرد.

مدودیف در واکنش به تردیدهای ایران، در نوامبر پیشنهاد جلوگیری از کار بست تحریم‌های دیگر را داد. روسیه با این طراحی نه تنها نقش عملی بیشتری در فعالیت‌های واسطه‌گرایی خود برای کنترل غنی‌سازی اورانیوم ایران به دست آورد، بلکه به ایران نشان داد اگر از تلاش‌های حمایتی‌اش قدردانی نشود، برای پیگیری اقدام‌های تنبیهی تعارف ندارد. شورای حکام سازمان با حمایت روسیه از ایران خواست از تهمدهای مطرح‌شده پیروی، الزام‌های شورای حکام را رعایت، با سازمان همکاری کامل، پروتکل الحاقی را تصویب و دیگر جزئیات فنی را اجرایی کند. ایران از این اقدام خودداری و احمدی‌نژاد در فوریه ۲۰۱۰ اعلام کرد سطح اورانیوم غنی‌شده از ۳،۵ درصد به ۲۰ درصد افزایش می‌یابد که سطح قابل توجهی بود. واکنش ایران، مسکو را به سوی غربی متمایل کرد. مسکو به همراه آمریکا و

فرانسه در فوریه همان سال نامه‌ای به سازمان فرستاد و از افزایش تولید اورانیوم غنی شده انتقاد کرد. در آوریل با آمریکا بر سر کاربست تحریم‌های محدود دیگری به توافق رسید. این موضوع نشان می‌دهد حمایت مسکو از تهران تا زمانی ادامه می‌یابد که روسیه کنترل توسعه توانایی هسته‌ای ایران را در اختیار و با منافع ملی آن هم‌خوانی داشته باشد. نقش روسیه به عنوان «واسطه پیش‌بینی‌ناپذیر» در سال ۲۰۱۰ نیز ادامه یافت. مسکو در ژوئن از قطعنامه ۱۹۲۹ شورای امنیت حمایت کرد، زیرا به دنبال بازتنظیم روابطش با آمریکا بود. مسکو موضع اواما برای کنار گذاشتن طرح‌های دفاع موشکی اروپا را مثبت دانست که سبب چرخش روسیه به سوی غرب شد. این موضوع عنصر دیگری از مدل روسی واسطه‌گری است. برای مسکو حمایت از ایران به حدی می‌ارزید که فرصت‌هایی را برای تقویت جایگاه بین‌المللی در اختیار آن بگذارد، به این معنی که از توسعه توانایی ایران می‌توان چشم‌پوشی کرد. مشروط بر اینکه درجه قابل توجهی از منافع ملی روسیه با این اقدام تأمین شود.

۴. سال‌های ۲۰۱۱ تا ۲۰۱۴: بهبود روابط مسکو و تهران و مذاکرات ایران با ۵+۱

بهبود روابط ایران و روسیه در پی انتقادهایی در روسیه بود که تحریم‌ها از قطعنامه ۱۹۲۹ فراتر رفته است. لاوروف وزیر امور خارجه روسیه، در فوریه ۲۰۱۱ استدلال کرد اقدام‌های کنونی برای اجبار ایران به مذاکره با جامعه بین‌المللی کفایت می‌کند، زیرا تحریم‌های جدید به اقتصاد و مردم ایران آسیب می‌زند. لاوروف در ژوئیه ۲۰۱۱ پیشنهاد طرح «گام به گام» را داد که ایران با سازمان برای رفع نگرانی‌ها در مورد سرشت نظامی احتمالی همکاری کند و شورای امنیت در پاسخ، تحریم‌ها را لغو کند. غرب این طرح را رد نکرد، اما ابراز رضایت هم نکرد. با این حال، سازمان در گزارش نوامبر، مدعی شد ایران برای توسعه وسیله انفجاری هسته‌ای فعالیت‌هایی کرده است که تشدید اتهام‌های آمریکا و متحدانش را به دنبال داشت. روسیه علیه این اتهام‌ها با اعلام اینکه کاربست تحریم‌های جدید پذیرفتنی نیست، در تضاد با حقوق بین‌الملل است، تلاش‌های صورت گرفته برای تداوم مذاکرات را بی اثر کرده و ایران را به ترک مذاکرات ترغیب خواهد کرد، موضع‌گیری کرد. این تغییر در موضع روسیه نتیجه گسترش روابط دوجانبه با ایران در زمینه‌های امنیتی و اقتصادی بود. روسیه و ایران در برابر بحران سوریه هم اتفاق نظر داشتند.

البته تمایل روسیه به ایران غیرمشروط نبود. هنگامی که ایران غنی‌سازی اورانیوم به سطح ۲۰ درصد را در تأسیسات هسته‌ای فردو آغاز کرد که به تأیید سازمان رسید، روسیه وارد عمل

شد. گروه ۵+۱ پیشنهاد از سرگیری مذاکرات را داد که بعد از چهار دور از مذاکرات (ژنو، استانبول، بغداد، مسکو) دستاورد قابل توجهی نداشت (Abdullah, 2022: 348-352). دیپلماسی روسیه در مذاکرات واسطه‌گری خود را نشان داد. در مذاکرات ۵+۱ در استانبول در مارس ۲۰۱۲، مدویدف تصمیم گرفت راه حل «برد-برد» در برابر طرح دفاع ضد موشکی آمریکا در اروپای شرقی را در پیش بگیرد که نشان می‌داد روسیه از پرونده هسته‌ای ایران به عنوان اهرمی در برابر غرب بهره می‌گیرد. به بیان دیگر، مسکو بر اساس شرایط، گاهی به غرب و گاهی به ایران متمایل می‌شد تا تأثیر موازنه‌کننده خود را نشان داده و منافع خود را ارتقا دهد.

سازمان انرژی اتمی ایران در ۲۳ فوریه ۲۰۱۲ از ذخایر جدید اورانیوم خام و وجود ۱۶ سایت هسته‌ای دیگر خبر داد که سبب از سرگیری مذاکرات ۵+۱ شد. سه دور مذاکرات (آلماتی، استانبول، آلماتی) بدون توافق یا جدول زمانی ویژه‌ای برای دور جدید مذاکرات به پایان رسید. با وجود مخالفت روسیه و چین با اقدام‌های تنبیهی جدید علیه ایران، تحریم‌ها سبب بدتر شدن شرایط اقتصادی ایران شد. برگزاری انتخابات در ایران سبب شد حسن روحانی در خرداد ۱۳۹۲ با شعار کاهش تأثیر تحریم‌ها به پیروزی برسد. مهم‌تر اینکه دولت روحانی برای بازتنظیم روابط با غرب تلاش کرد که تنها راه دستیابی به راه حل، به وسیله مذاکره در برابر موضوع هسته‌ای بود. سیاست خارجی اعتدال‌گرای روحانی به دنبال نمایش چهره‌ای مطلوب از ایران در عرصه بین‌المللی بود تا از این راه بتواند منافع ملی کشور را تسهیل و فراهم کند (محمدیان و رضایی، ۱۳۹۸: ۳). روحانی از خواسته ایران برای از سرگیری مذاکرات با ۵+۱ خبر داد که به توافق موقت منجر شد. سپس مذاکرات ۱۵ اکتبر ۲۰۱۴ در ژنو آغاز شد که به «برنامه جامع اقدام مشترک» (برجام) به عنوان نقشه راهی برای شش ماه آینده ختم شد. این دور، امیدوارکننده‌ترین دور از مذاکرات بین‌المللی ۱۰ ساله بود. هدف برجام اطمینان از این بود که ایران توانایی هسته‌ای نظامی در اختیار نداشته باشد. این طرح امتیازهای متقابل بسیاری را در نظر داشت؛ ایران اورانیوم را بیش از ۵ درصد غنی‌سازی نکند و ذخایر موجود اورانیوم غنی شده از سطح ۲۰ درصد به ۵ درصد کاهش یابد. برخی تحریم‌ها در برابر این اقدام ایران برداشته می‌شد. دور دوم مذاکرات در ۱۲ ژانویه ۲۰۱۴ در پاریس برگزار شد که جدول زمانی جدیدی را آغاز و هر شش ماه بر روند پیشرفت نظارت می‌کرد.

این نقشه راه برخی نقاط همگرا را برای روسیه و غرب نشان داد، اما موانع را به طور کامل از میان برنداشت. در همان حال دوره شش ماهه برجام در ژوئیه به پایان رسید، اما دولت اوباما برای متقاعد کردن ایران برای رسیدن به توافقی جامع، تمديد چهار ماهه مذاکرات را اعلام کرد. در پایان این چهار ماه، اعضای ۵+۱ و ایران در روزهای ۱۸ تا ۲۴ نوامبر در وین برای تصمیم‌گیری نهایی

گرد هم آمدند. دوطرف فقط تصمیم گرفتند، تمديد ۷ ماهه مذاکرات را اعلام کنند. به نظر می‌رسید طرف‌های مذاکره از نتایج راضی بودند. سازمان اعلام کرد ایران به تعهدهای خود پایبند بوده است. روحانی دیدگاه مثبتی در رسیدن به توافق نهایی داشت. روسیه در این روند نقش فعالی برای تقویت کارایی مذاکرات داشت. از طرح گام به گام لاوروف تا مذاکرات نوامبر ۲۰۱۴، دیپلمات‌های روس با همه طرف‌های مذاکرات مشورت‌های دوجانبه را ادامه دادند.

۵. سال‌های ۲۰۱۵ تا ۲۰۱۸: از اجرای برجام تا خروج آمریکا

در دوره‌ای که برجام امضا شد، مباحث داخلی سیاسی آمریکا در برابر روابط با ایران به شدت قطبی شده بود. اسرائیل و عربستان سعودی هم به عنوان دو متحد منطقه‌ای اصلی واشینگتن با این توافق مخالفت می‌کردند (Éva, 2020: 42). با تلاش‌های گسترده اعضای ۵+۱ به ویژه نقش انکارناپذیر روسیه، برجام در ۱۴ ژوئیه ۲۰۱۵ امضا شد. اعضای شورای امنیت در ۲۰ ژوئیه به آن رأی مثبت دادند، در ۱۸ اکتبر به عنوان قطعنامه ۲۲۳۱ تصویب و سپس در ۱۶ ژانویه ۲۰۱۶ اجرایی شد. در دوره منتهی به امضا و اجرایی شدن برجام و تحول‌های بعدی تا خروج آمریکا در سال ۲۰۱۸، رویکرد روسیه در برابر پرونده هسته‌ای ایران سه ویژگی اصلی داشت: نخست، روسیه استدلال می‌کرد ایران حق بهره‌مندی از انرژی هسته‌ای را دارد، اما ضرورت دارد جامعه بین‌المللی با نظارت سازمان از سرشت صلح‌آمیز آن اطمینان یابد. دوم، ایران از حمایت روسیه از تحریم‌های به کارگرفته شده علیه خود رضایت کامل نداشت، بلکه تحریم‌ها ابزاری برای تأمین منافع آن بود. در همان حال که اکراه روسیه از حمایت کامل از تحریم‌ها با این منطق از سوی رهبران روسیه همراه بود که ابزار تحریم، می‌تواند زمانی علیه خود روسیه به کار گرفته شود. تحول‌های بعدی، به ویژه درگیری اوکراین نگرانی روسیه را تأیید کرد. سوم، رهبران جدید روسیه که از دهه ۱۹۹۰ به قدرت رسیدند تا تحول‌هایی که به امضای برجام منجر شد، در مقایسه با آمریکا و اسرائیل نگرانی کمتری در برابر برنامه هسته‌ای ایران به عنوان سیاستی رسمی داشتند. آنان به این موضع‌گیری خود ادامه دادند که مدرکی دلیل بر اینکه ایران به دنبال سلاح هسته‌ای است، وجود ندارد.

هنگامی که دونالد ترامپ، رئیس‌جمهور آمریکا در مه ۲۰۱۸ اعلام کرد آمریکا به حضور خود در برجام به عنوان «یکی از بدترین توافقی‌هایی که آمریکا در آن ورود کرده است» پایان می‌دهد، روسیه با انتقاد شدید، به انجام تلاش‌ها و مشورت‌های بین‌المللی برای حفظ این توافق پرداخت (Lynch, 2022: 26). خروج آمریکا از توافقی بین‌المللی که مهر تأیید شورای امنیت را داشت، در مسکو تأییدی بر این نگرش دیپلمات‌های روس بود که از دیدگاه آمریکا

نظم جهانی و «روابط بین‌الملل مبتنی بر قانون» هنگامی مناسب و مطلوب است که آمریکا «قواعدش» را بازابداع^۱ کند (Notte, 2022: 3). در دوره خروج آمریکا، روسیه از استدلال تهران در مورد بی‌ارتباط بودن موضوع‌هایی ورای توافق برجام مانند فعالیت‌های منطقه‌ای و برنامه موشکی ایران حمایت کرد. روسیه در دوره ترامپ، از سیاست کاربست فشار بیشینه و افزایش تحریم‌ها علیه ایران به شدت انتقاد کرد (Azizi, 2021: 1). روسیه با این موضع تهران همراه شد که آمریکا به عنوان عضو خارج شده، باید گام نخست را بردارد و به تعهدهایش بازگردد. البته روسیه در دوره اجرای برجام و بروز اختلاف‌های ناشی از خروج آمریکا، نه تنها با ایده کاهش تنش‌ها میان تهران و واشینگتن به وسیله دیپلماسی مخالفتی نکرد، بلکه به نظر رسید برای تسهیل روند کاهش تنش‌ها آمادگی داشت. براساس پیش‌نظریه‌های کلیوئر، روسیه در این دوره، به عنوان «حل‌کننده مشکل سیاسی» نقش میانجیگری را بر عهده داشت.

۶. سال‌های ۲۰۲۱ تا ۲۰۲۲: تأثیر درگیری اوکراین بر مذاکرات هسته‌ای

پس از خروج آمریکا از برجام به‌ویژه در سال ۲۰۲۱، روسیه فعالانه به دنبال زنده کردن برجام بود. دیپلمات‌های روس میان طرف‌های مذاکرات میانجیگری و در چندین نوبت از قطع شدن روابط ایران با سازمان جلوگیری و حتی آشکارا از ایران به دلیل انفعال و تأخیر در بازگشت به میز مذاکره انتقاد کردند (Margojev, 2022: 8). روسیه پس از حمله به اوکراین، از فشار برای پیشرفت معنادار و به موقع مذاکرات هسته‌ای یا مصون نگه داشتن آن‌ها از تنش‌های ژئوپلیتیکی گسترده‌تر دست برداشت. در جریان تشدید تنش‌ها با غرب، روابط رو به رشد مسکو با تهران، توانایی و تمایل کرملین برای پیش بردن ایران به سوی پذیرش دوباره توافق هسته‌ای یا انتقاد آشکار از ایران را کاهش داد. ایران تهاجم روسیه به اوکراین را آغاز دگرگونی در نظام بین‌الملل با پیدایش گروه‌ها و ائتلاف‌های جدید تعبیر می‌کند که به تهران امکان خروج از انزوا و بازیگری در عرصه جهانی را می‌دهد (آل سید غفور و رومی، ۱۴۰۲ "۳۷). ایران جنگ اوکراین را فرصتی برای تقویت روابط با مسکو با دادن کمک‌های عملی و مشورتی برای دورزدن تحریم‌ها یافت. درگیری اوکراین در منطقه خاورمیانه (از جمله از دیدگاه ایران) چرخشگاهی در جایگزینی نظم جهانی کنونی با شکل‌گیری نظامی جدید و دگرگونی نقش‌ها در ساختارهای بین‌المللی و منطقه‌ای موجود برآورد می‌شود (Kozhanov, 2024: 40).

دولت بایدن در ژانویه ۲۰۲۱ (در حدود ۲/۵ سال پس از خروج ترامپ از برجام) به قدرت

رسید و زنده کردن برجام را اولویت خود اعلام کرد. پس از شش دور مذاکره در وین از آوریل تا ژوئن ۲۰۲۱، انتخاب ابراهیم رئیسی به ریاست‌جمهوری ایران در ژوئن ۲۰۲۱ سبب وقفه در مذاکرات و موجب شد مذاکرات دو ماه پیش از حمله روسیه به اوکراین از سر گرفته شود. در طول این دوره، ایران برای کاهش پایبندی به توافق هسته‌ای اقدام‌هایی انجام داد، مسیری که پیش از آن از مه ۲۰۱۹ در ازای پایبندنبودن طرف غربی، پیش گرفته بود. از دیدگاه دولت رئیسی، توافق هسته‌ای راه حل تمام مشکلات اقتصادی و سیاسی کشور نبود و در صورت احیا و حفظ برجام نیز کشورهای غربی، حاضر به سرمایه‌گذاری اقتصادی و همکاری با ایران در زمینه‌های حساس نظامی و دفاعی نبودند. این درک تازه از برجام تغییر در محاسبه‌های تهران در جنگ اوکراین را تسهیل کرد (صالحی و سادات سجادی، ۱۴۰۱: ۶۱). در فوریه ۲۰۲۱، ایران اجرای پروتکل الحاقی را نیز تعلیق کرد که به سازمان دسترسی گسترده‌ای به اطلاعات و مکان‌های کشورش را می‌داد.

مقام‌های روسیه (به‌ویژه میخائیل اولیانف، نماینده دائم آن در سازمان بین‌المللی انرژی هسته‌ای و دیگر سازمان‌های بین‌المللی در وین) حامیان اصلی زنده کردن توافق هسته‌ای پدیدار بودند. اولیانف نقش فعالی در تداوم مذاکرات هسته‌ای داشت و با مذاکره‌کنندگان ایران و آمریکا تعاملی دوجانبه داشت. دیپلماسی روسیه با داشتن نقش «واسطه بانفوذ» در جلوگیری از فروپاشی مذاکرات وین به‌ویژه در نیمه دوم سال ۲۰۲۲ مؤثر بود. همچنین روسیه برای مصون نگه داشتن مذاکرات هسته‌ای از روابط رو به خراب شدن خود با غرب بسیار کوشید. در سال ۲۰۲۱، تماس میان مسکو و پایتخت‌های غربی شدت یافت. در این دوره، مقام‌های آمریکایی همچنان روابطشان با همتایان روس خود در مورد توافق هسته‌ای را سازنده می‌دانستند. اولیانف گفت‌وگوی خود با مقام‌های آمریکایی را مثبت ارزیابی کرد. البته روسیه از ابراز انتقاد از ایران ابایی نداشت. در فوریه ۲۰۲۱، زمانی که سازمان از تولید اورانیوم از سوی ایران پرده برداشت. سرگئی ریابکف، معاون وزیر خارجه روسیه از تهران خواست خویشتن‌داری کند و رویکردی مسئولانه نشان دهد. دو ماه بعد، زمانی که مقام‌های ایرانی اعلام کردند تهران غنی‌سازی اورانیوم با خلوص ۶۰ درصد را آغاز کرده است، کارشناسان روسی این تصمیم را «شاید جدی‌ترین اقدام» ایران در سال‌های اخیر توصیف کردند. اولیانف نیز در جریان تنش میان ایران و سازمان در مورد حفظ فیلم‌های ضبط‌شده دوربین‌های سازمان در تأسیسات هسته‌ای، با احتیاط به ایران هشدار داد.

تهاجم به اوکراین، سطح بالای رویارویی روسیه با غرب، کاریست تحریم‌های گسترده بر اقتصاد روسیه، «راهبرد چرخش به شرق» پوتین و چشم‌انداز مبهم برجام را به دنبال داشت که بر پیوستگی مواضع تهران و مسکو افزود (Kozhanov, 2023: 14). تهاجم به اوکراین، محاسبات روسیه در مورد

مطلوبیت زنده‌کردن توافق هسته‌ای را شاید نه یک‌باره، اما با آشکارترشدن آثار آن تغییر داد. در این میان، بی‌اعتمادی ایران به آمریکا در پابندی به تعهدهایش پس از خروج از برجام، عاملی برای ناکامی مذاکرات زنده‌کردن این توافق در دولت بایدن برآورد می‌شود (DeYoung, 2022, Washington Post). موضوعی که روسیه به‌عنوان سلاحی در جنگ اوکراین برای فشار بر طرف‌های غربی استفاده کرد.

لاوروف در ۵ مارس ۲۰۲۲ نخستین بار اعلام کرد تحریم‌های غرب علیه روسیه به‌دلیل جنگ اوکراین، سدی برای احیای توافق هسته‌ای شده است و هشدار داد منافع ملی روسیه باید در نظر گرفته شود. او خواستار ضمانت‌های کتبی از واشینگتن شد که تجارت، سرمایه‌گذاری و همکاری‌های نظامی فنی روسیه با ایران در تأثیر تحریم‌ها قرار نگیرد (Notte, 2022: 3). آمریکا در واکنش اعلام کرد، تحریم‌های جدید علیه روسیه با برجام ارتباطی ندارد. مقام‌های ایرانی از این موضع روسیه استقبال نکردند و اقدام روسیه برای مذاکرات وین را غیرسازنده خواندند. با وجود این، مراقب بودند مسکو را خیلی آشکار سرزنش نکنند. وزیر امور خارجه ایران در واکنش ملایمی اعلام کرد، ایران اجازه نخواهد داد هیچ «عامل خارجی» بر «منافع ملی آن در مذاکرات وین» تأثیر بگذارد. پس از آن، روسیه در درخواستی شفاهی از اتحادیه اروپا خواستار تضمین‌های کتبی شد. در ۱۵ مارس، زمانی که وزیران امور خارجه روسیه و ایران در کنفرانس مطبوعاتی مشترک در مسکو حاضر شدند، نشانه‌ای از اختلاف نظر یا عصبانیت دیده نمی‌شد. لاوروف با بیان اینکه کشورش پیش‌تر «ضمانت‌های کتبی را در متن توافق در مورد احیای برجام دریافت کرده بود»، از خواسته‌های پیشین خود عقب‌نشینی کرد (Ravid, 2022: 3).

با وجود نرم‌شدن موضع روسیه پس از ۱۰ روز بلاتکلیفی، رفتار مسکو مانع تسریع دستیابی به توافق نهایی در مورد شیوه‌های زنده‌کردن برجام شد که تا ابتدای مارس ۲۰۲۲ در دسترس بود. ضمن اینکه این برداشت را در پایتخت‌های غربی ایجاد کرد که مسکو دیگر متعهد به جداکردن مذاکرات هسته‌ای از تنش‌های خود با غرب نیست. در مقایسه با دوره پیش از فوریه ۲۰۲۲، روسیه سرمایه‌گذاری دیپلماتیک کمتری برای توافق هسته‌ای کرد. گرچه روابط روسیه و ایران در بالاترین سطح‌ها ادامه یافت و روسیه فعالانه در مذاکرات وین حضور داشت، سخنان مقام‌های روسی پس از این نشست‌ها، تمایل جدی که روسیه برای پیشبرد مذاکرات در پاییز ۲۰۲۱ داشت، نشان نمی‌داد. روسیه در برابر ملاحظات ایران در نوع همکاری با سازمان به‌ویژه برچیدن چندین دوربین نظارتی در برخی سایت‌های هسته‌ای که سازمان آن‌ها را اعلام نشده برآورد می‌کرد، هیچ‌گونه اعتراض یا ابراز نگرانی نکرد (Margojev, 2022: 8).

تمایل آشکار روسیه را به اجازه‌دادن به ایران برای پیشبرد درخواست‌هایش که به وقفه در

مذاکرات وین انجامید، به جای فشار فعالانه برای پیشرفت، تاحدی می توان به اتکای فزاینده این کشور به تهران توضیح داد. تهران مجبور شده است در راستای منافع مسکو عمل کند، اما همیشه حمایت متقابل نداشته است. ایران برای دفاع از خود و منافعش، به تجهیزات نظامی پیشرفته نیاز دارد که روسیه هنوز آن را تأمین نکرده است. شواهد نشان می دهد وابستگی ایران به روسیه بیشتر به زیانش بوده است تا به نفعش (Mousavi and Goudarzi, 2024: 74-88). روسیه که از فوریه ۲۰۲۲ پایتخت های غربی هم منزویش کردند، روابط خود را با ایران افزایش داد. در سفر پوتین به تهران در ژوئیه ۲۰۲۲ این روابط به اوج خود رسید. اگرچه روابط نزدیک تهران و مسکو به پیش از جنگ اوکراین باز می گردد، این درگیری سبب همکاری بیشتر دفاعی و اقتصادی دو کشور شد. پرسش های جدیدی در مورد توانایی آن ها برای غلبه بر تنش های میان خود در چارچوب مشارکت نابرابر ایجاد کرده است (Grisé and Evans, 2023: 60).

در حوزه نظامی، مسکو به پهنادهای ایرانی مجهز شد که مسایل جدیدی را در اختلاف های ایران و روسیه با غرب ایجاد کرد. تقویت همکاری های دفاعی و نظامی روسیه با ایران همواره زیر ذره بین غرب به ویژه آمریکا بوده است. روسیه آشکارا اعلام کرده است از تجربه های ایران برای کاهش آثار تحریم های سنگین غرب بهره می گیرد. رابطه روسیه و ایران به نوعی یک سویه است. به نظر می رسد مسکو از تهران منافع بیشتری به دست می آورد تا تهران از مسکو. این موضوع می تواند نشان دهنده این باشد که رابطه روسیه و ایران ممکن است به همین قوت باقی نماند (Katz, 2024: 2-5). به نظر می رسد کرملین نااطمینانی طولانی مدت در برابر سرنوشت برجام را به توافق موفق یا فروپاشی رسمی آن ترجیح می دهد.

نتیجه

در این نوشتار نقش واسطه گرایانه روسیه در بحران هسته ای ایران را بررسی کردیم و نشان دادیم این کشور با هدف حفظ منافع ملی خود و جلوگیری از قطع روابط ایران با غرب، به عنوان واسطه ای بانفووذ عمل کرده است. روسیه با استفاده از قدرت و توی خود در شورای امنیت و داشتن نقش «واسطه پیش بینی ناپذیر»، تلاش کرده است طرف های درگیر را در مدار مذاکرات نگه دارد و با وجود مشارکت در تحریم ها، به ایران توصیه کرده است با جامعه بین الملل به توافق برسد. روسیه به عنوان واسطه گر اصلی در بحران هسته ای ایران، از مذاکرات هسته ای به عنوان ابزاری مهم برای حفظ منافع ملی خود و جلوگیری از دستیابی ایران به فناوری هسته ای نظامی بهره برداری کرده است. این کشور تلاش کرده است تا با حفظ روابط خود با ایران و در همان حال پاسخگویی به

نگرانی‌های غرب، به‌عنوان یک بازیگر مؤثر در عرصه دپلماسی عمل کند. از طریق مشارکت فعال در مذاکرات، روسیه سعی داشته تا به‌طور همزمان منافع اقتصادی و سیاسی خود را تأمین کند. این رویکرد به تقویت جایگاه روسیه در نظام بین‌الملل کمک می‌کند تا به‌عنوان بازیگری مهم در مدیریت بحران‌های بین‌المللی، نقش داشته باشد.

به باور نویسندگان ایران باید:

- روابط خود با روسیه را به‌عنوان یک شریک راهبردی تقویت کند. این شامل همکاری در حوزه‌های اقتصادی، نظامی و انرژی است. ایران می‌تواند از تجربه‌های روسیه در زمینه‌های هسته‌ای و نظامی بهره‌برداری کند. در همان حال، به روسیه فشار آورد تا در حمایت از منافع ایران در مجامع بین‌المللی فعال‌تر باشد.

- به چالش‌های پیش روی خود در سیاست بین‌الملل، از جمله تحریم‌ها، فشارهای اقتصادی و تغییرها در سیاست‌های جهانی توجه کند. این موضوع شامل ایجاد راهبردهای مؤثر برای رویارویی با تحریم‌ها و تقویت روابط با کشورهای غیرغربی است.

- به دپلماسی چندجانبه و همکاری با کشورهای دیگر و سازمان‌های بین‌المللی ادامه دهد. این رویکرد می‌تواند به کاهش تنش‌ها و ایجاد محیط بین‌المللی مناسب برای ایران کمک کند.

- بر تقویت توانمندی‌های داخلی خود، به‌ویژه در زمینه‌های اقتصادی و فناوری، تمرکز کند.

جدول ۱. دوره‌های زمانی واسطه‌گری روسیه در بحران هسته‌ای ایران

سال‌های	رویداد	نقش میانجیگری روسیه
۲۰۰۲ تا ۲۰۰۵	افشای تأسیسات هسته‌ای ایران	آغاز نقش واسطه‌گرایانه روسیه برای راضی کردن تهران به سیاست‌های منطبق با غرب
۲۰۰۶ تا ۲۰۱۰	تصویب قطعنامه‌های ۱۷۳۷ و ۱۷۴۷ و تشدید تحریم‌ها	حمایت از قطعنامه‌ها در شورای امنیت و تلاش برای حفظ روابط با ایران و جلوگیری از تنش‌ها
۲۰۱۱ تا ۲۰۱۴	ادامه تحریم‌ها و مذاکرات جدید	تلاش برای بهبود روابط با ایران و نشان دادن این که تحریم‌ها کارایی ندارند
۲۰۱۵ تا ۲۰۱۸	توافق هسته‌ای (برجام) و خروج آمریکا از آن	حمایت از توافق هسته‌ای و انتقاد از خروج آمریکا، هم‌سوئی با مواضع ایران
۲۰۲۱ و ۲۰۲۲	تمایل کاخ سفید برای زنده کردن توافق و آغاز درگیری اوکراین	استقبال از تلاش‌ها برای زنده کردن توافق و استفاده از پرونده هسته‌ای ایران به‌عنوان کارتی در رویارویی با غرب

منبع: نویسندگان

«مدل روسی واسطه‌گری» در پرونده هسته‌ای ایران تأییدی است بر این واقعیت که میانجی‌گری، روشی بی‌عیب و نقص برای حل و فصل درگیری بین‌المللی نیست. با توجه به چالش‌های پیش روی ایران در سیاست بین‌الملل و نیاز به تقویت منافع، تقویت روابط با روسیه و دیگر کشورها، همراه با مدیریت مؤثر چالش‌های بین‌المللی، می‌تواند به حفظ و ارتقای موقعیت ایران در نظام بین‌الملل کمک کند.

منابع

فارسی

- آل‌سیدغفور، محسن و فرشاد رومی (۱۴۰۲)، «تحلیلی بر رویکرد سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در جنگ اوکراین؛ دستاوردها و چالش‌ها»، **تحقیقات روابط بین‌الملل**، دوره ۱۳، شماره ۳، صص ۳۵-۶۳ (doi:10.22034/IRR.2023.417209.2447)
- حمیدی، سمیه و احسان مزدخواه (۱۴۰۳)، ایران و روسیه: از امکان تا امتناع روابط راهبردی، **مطالعات اوراسیای مرکزی**، دوره ۱۷، شماره ۲، صص ۱۵۶-۱۲۵ (doi: 10.22059/JCEP.2025.379895.450243)
- دهقانی فیروزآبادی، سید جلال و سید محمد امین‌آبادی (۱۳۹۹)، «گلچین‌گرایی، رهیافتی نو به تبیین بحران‌های بین‌المللی»، **تحقیقات روابط بین‌الملل**، دوره ۱۰، شماره ۴، صص ۷-۳۸ (doi: 10.22034/IRR.2021.124843)
- رسولی ثانی‌آبادی، الهام و فاطمه ابراهیمی (۱۳۹۹)، «چگونگی بازنمایی «دیگری» در اسناد امنیت ملی روسیه با تأکید بر جایگاه ایران سال‌های ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۸»، **مطالعات آسیای مرکزی**، دوره ۱۳، شماره ۲، صص ۴۶۵-۴۸۹ (doi: 10.22059/JCEP.2020.303861.449933)
- شکوهی، سعید و حسین قاسمی (۱۴۰۳)، «تأثیر جنگ اوکراین ۲۰۲۲ بر روابط ایران-روسیه؛ مطالعه موردی: دیدگاه نخبگان ایرانی»، **مطالعات کشورها**، دوره ۲، شماره ۱، صص ۶۵-۸۹ (doi: 10.22059/JCOUNTST.2023.366163.1068)
- صالحی، حمید و مرضیه سادات سجادی (۱۴۰۱)، «مواضع و راهبرد سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در بحران اوکراین (۲۴ فوریه ۲۰۲۲)»، **مدیریت بحران و فوریت‌ها**، شماره ۳، صص ۴۵-۷۴. قابل دسترس در: https://cmj.i.hu.ac.ir/article_207901.html (تاریخ دسترسی: ۱۳۹۸/۰۹/۰۳)
- فولادی، فرهاد، محمد یوسفی جویباری و جعفر جمشیدی راد (۱۳۹۸)، «سیاست خارجی روسیه در قبال جمهوری اسلامی ایران ۲۰۱۲-۲۰۱۸»، **تحقیقات روابط بین‌الملل**، دوره

- ۹، شماره ۱، صص ۱۸۷-۲۱۸. قابل دسترس در
https://www.iisajournals.ir/article_97153_27d29cec6325ccf6b3158daa32297815.pdf
 (تاریخ دسترسی: ۱۳۹۸/۰۳/۰۱)
- کولایی، الهه و سمیه زنگنه (۱۴۰۲)، «تأثیر جنگ اوکراین بر روابط ایران و روسیه»، **رویکرد سیاسی و بین‌المللی**، دوره ۱۵، شماره ۲، صص ۳۵-۵۶ (doi: 10.48308/PIAJ.2024.233313.1442).
- کولایی، الهه و هادی زرگری (۱۳۹۷)، «عوامل مؤثر بر رویکرد روسیه به برنامه هسته‌ای ایران؛ از نیروگاه بوشهر تا برجرام»، **تحقیقات سیاسی و بین‌المللی**، دوره ۱۰، شماره ۳۵، صص ۲۶-۵۰. قابل دسترس در: <https://sanad.iau.ir/journal/pir/Article/611871?jid=611871> (تاریخ دسترسی: ۱۳۹۷/۰۶/۰۱)
- محمدیان، علی و علیرضا رضایی (۱۳۹۸)، «تبیین سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در دوره حسن روحانی از منظر نظریه پیوستار جیمز روزنا»، **مطالعات بحران پژوهشی جهان اسلام**، دوره ۶، شماره ۴، صص ۳-۲۰ (doi: 10.2783.4999/QJPR.1601.1009.05).
- مرادی، مهرداد، جهانبخش مرادی و حسین کریمی فرد و مجید روحی دهبه (۱۴۰۲)، «تأثیر جایگاه روسیه در ساختار قدرت جهانی بر مسئله هسته‌ای ایران ۲۰۰۳-۲۰۲۳»، **فصلنامه مطالعات بین‌المللی**، دوره ۲۰، شماره ۱، صص ۳۰۵-۳۲۷ (doi: 10.22034/ISJ.2023.377782.1945).

English

- Abdullah, Tarik A (2022), "Seven Round P5+1 Negotiation with Iran Nuclear Issue", **Academia.edu**, Publication, pp. 3-21 (doi:10.13140/RG.2.2.28101.12001), Available at: [https://www.academia.edu/67767207/ROUND_SEVEN_5_1_negotiations_with_Iran_the_nuclear_issue_\(Accessed_on:_14/12/2023\)](https://www.academia.edu/67767207/ROUND_SEVEN_5_1_negotiations_with_Iran_the_nuclear_issue_(Accessed_on:_14/12/2023))
- Akbarzadeh, Shahram (2024), "Iran and the Nuclear Agreement: What Lies Ahead?", **Middle East Council on Global Affairs**, p. 46, Available at: https://mecouncil.org/wp-content/uploads/2024/04/Iran-in-the-Middle-East-Building-Bridges-or-Expanding-Influence_MECouncil_Dossier.pdf#page=48/, (Accessed on: 12/2/2024).
- Azizi, Hamidreza (2021), "Russia's Role in Brokering a Comprehensive Agreement between the United States and Iran", **London School of Economics and Political Science**, Available at: <https://blogs.lse.ac.uk/mec/2021/08/01/russias-role-in-brokering-a->

comprehensive-agreement-between-the-united-states-and-iran/,
(Accessed on: 1/8/2021).

Barak Ravid (2022), "Scoop: Amid Russian Pressure, UN Report Skirts Question on Iran Drones", **Axios**, December 14, 2022, Available at: <https://www.axios.com/2022/12/14/un-report-iran-drones-russia-ukraine/>, (Accessed on: 14/12/2021).

Barak Ravid (2022), "Lavrov Says Russia Received 'Written Guarantees' Over Iran Deal", **Axios**, Available at: <https://www.axios.com/2022/03/15/lavrov-russia-iran-deal-guarantees/>, (Accessed on: 15/3/2022).

DeYoung, Kevin (2022), "Iran Says No Nuclear Deal without U.S. Guarantees it Won't Walk Out Again," **The Washington Post**, September 19, Available at: www.washingtonpost.com/, (Accessed on: 19/9/2022).

Éva, Ádám (2020), "The Impossible Bargain: Iranian-American Relations in the Extended Framework of Putnam's Two-Level Game Theory", **Journal of World Sociopolitical Studies**, Vol. 4, No. 1, pp. 37-60, (doi: 10.22059/wsp.2021.301956.1146).

Glaser, Charles L (1994-1995), "Realists as Optimists: Cooperation as Self Help", **International Security**, Vol. 19, No. 3, pp. 50-90, MIT Press, (<https://doi.org/10.2307/2539070>).

Grajewski, Nicole and Ellie Geranmayeh (2023), "Alone Together: How the War in Ukraine Shapes the Russian-Iranian Relationship", **European Council on Foreign Relations**, Available at: <https://ecfr.eu/publication/alone-together-how-the-war-in-ukraine-shapes-the-russian-iranian-relationship/>, (Accessed on: 6/6/2023).

Güneylioğlu, Murat (2023), "The Russia-Iran Alignment in the Middle East: The Main Dynamics and Limits of the Bilateral Security Cooperation", **Akdeniz İİBF Journal**, Vol. 23, No. 1, pp. 50-62, (doi.org/10.25294/aiiibfd.1170448).

Grisé, Michelle and Alexandra T Evans (2023), "The Drivers of and Outlook for Russian-Iranian Cooperation ", **RAND Army Research Division**, doi: <https://doi.org/10.7249/PEA2829-1>.

Harvey, Cole J. and Richard Sabatini (2010), "Russia's Lukewarm Support for International Sanctions against Iran: History and Motivations", **Nuclear Threat Initiative (NTI)**, Available at:

<https://www.nti.org/analysis/articles/russias-support-sanctions-against-iran/>, (Accessed on: 14/2/2010).

Jamil N. Jaffer (2019), "Elements of Its Own Demise: Key Flaws in the Obama Administration's Domestic Approach to the Iran Nuclear Agreement", **Journal of International Law**, Vol. 51, No. 1, pp. 77-101, Available at: <https://core.ac.uk/download/pdf/232615544.pdf>, (Accessed on: 17/6/2019).

Katz, Mark N (2024), "The Russian–Iranian Relationship: How Solid Is It?" **Russian Analytical Digest** 315, pp. 2-5, (doi: 10.3929/ethz-b-000681226).

Kleiboer, Marieke (1996), "Understanding Success and Failure of International Mediation," **The Journal of Conflict Resolution**, Vol. 40, No. 2, January 1996, pp. 360-389, (doi:10.1177/0022002796040002007).

Kozhanov, Nikolay (2024), "Iran-Saudi Rapprochement through the Prism of Putin's War in Ukraine and Russian Interests in the Persian Gulf Region", p. 40, Available at: <https://library.fes.de/pdf-files/international/21217-20240613.pdf>, (Accessed on: 13/6/2024).

Kozhanov, Nikolay (2023), "Putin's War in Ukraine and Prospects for Russian-Iranian Relations", **The Peace and Conflict Resolution Evidence Platform Edinburgh Law School**, 4 April, Available at: <https://peacerep.org/2023/04/04/putin-ukraine-russian-iranian-relations/>, (Accessed on: 4/4/2023).

Kressel, Kenneth and Dean G. Pruitt (1985), "Themes in the Mediation of Social Conflict", **Journal of Social Issues**, Vol. 41, No. 2, 1985, pp. 179-198, (doi: 10.1111/j.1540-4560.1985.tb00862.x.)

Lynch, Colum (2022), "The Iran Nuclear Talks' Breakout Player", **Foreign Policy**, Available at: <https://foreignpolicy.com/2022/01/26/-Russia-Iran-nuclear-negotiator/>, (Accessed on: 26/1/2022).

Margojev, Adlan (2022), "A Russian Perspective on Iran's Final Offer for A Nuclear Deal", **Bulletin of the Atomic Scientists**, August 18, 2022, Available at: <https://thebulletin.org/2022/08/a-russian-perspective-on-iransfinal-offer-for-a-nuclear-deal/>, (Accessed on: 18/5/2022).

Miller, Nicholas (2024), "The Future of Nuclear Proliferation after the War in Ukraine", Available at: https://www.ifri.org/sites/default/files/atoms/files/ifri_miller_future_nuc

- lear_proliferation_2024_1.pdf/, (Accessed on: 16/2/2024).
- Mousavi, Hamid and Arteman Rad Goudarzi (2024), "The 'Iran Card' in Russian Foreign Policy", **Middle East Policy**, Vol. 31, No. 4, pp. 74-88, (doi.org/10.1111/mepo.12791).
- Muhammet Fatih Özkan and Gürol Baba (2015), "Unpredictable Power Broker: Russia's Role in Iran's Nuclear Capability Development", Vol. 6, No. 2, pp. 71-79, Available at: https://www.academia.edu/12191609/Unpredictable_Power_Broker_Russias_Role_in_Irans_Nuclear_Capability_Development, (Accessed on: 8/1/2015).
- Notte, Hanna (2022), "Don't Expect Any More Russian Help on the Iran Nuclear Deal", **Texas National Security Review**, Available at: <https://warontherocks.com/2022/11/dont-expect-any-more-russian-help-on-the-iran-nuclear-deal/>, (Accessed on: 3/11/2022).
- Phillips, James and Peter Brooke (2023), "Undermining Joint Russian–Iranian Efforts to Threaten U.S. Interests", **The Heritage Foundation**, No. 5312, Available at: <https://www.heritage.org/global-politics/report/undermining-joint-russian-iranian-efforts-threaten-us-interests/>, (Accessed on: 27/2/2023).
- Rodkiewicz, W. (2019), "Russia vis-à-vis Iran", **Centre for Eastern Studies (OSW)**, No. 292, January 30, Available at: https://www.osw.waw.pl/sites/default/files/commentary_292.pdf, (Accessed on: 31/1/ 2019).
- Stroul, Dana (2024), "Russian-Iranian Cooperation and Threats to U.S. Interests", **The Washington Institute for Near East Policy**, Available at: <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/russian-iranian-cooperation-and-threats-us-interests/>, (Accessed on: 17/4/ 2024).
- Therme, Clément (2022), "The Russian-Iran Partnership in a Multipolar World", **The French Institute of International Relations**, No. 37, Available at: [org/sites/default/files/atoms/files/therme_russian_iran_partnership_202.pdf](https://www.fiiir.org/sites/default/files/atoms/files/therme_russian_iran_partnership_202.pdf), (Accessed on: 19/8/2023).